

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 130/2021-27

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a zo sudcov Ladislava Duditsša (sudca spravodajca) a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], zastúpeného advokátom JUDr. Rudolfom Manikom, PhD., MBA, MHA, Masarykova 2, Košice, proti postupu Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 39 C 694/2015 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 39 C 694/2015 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Okresnému súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 39 C 694/2015 **p r i k a z u j e** konať bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľovi **p r i z n á v a** finančné zadostučinenie v sume **1 500 eur**, ktoré **j e** mu Okresný súd Košice II **p o v i n n ý** vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Košice II **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania vo výške **576,15 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a jeho argumentácia

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 12. januára 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom všeobecného súdu

označeným v záhlaví tohto nálezu. Sťažovateľ navrhuje prikázať všeobecnému súdu konať bez zbytočných prieťahov, priznať mu finančné zadosťučinenie vo výške 10 000 eur a trovy konania.

2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ vystupuje v procesnom postavení žalobcu v konaní o určenie, že do dedičstva po jeho matke patria špecifikované nehnuteľnosti, okrem iného aj rodinný dom, v ktorom býval od narodenia. Po smrti svojej matky bol z neho vypratáný, hoci počas jej života desaťročia uhrádzal všetky výdavky spojené s užívaním nehnuteľností, staral sa o nich a zveľaďoval ich. Žalobu podal v novembri 2015, pojednávania sa uskutočnili 6. apríla 2017, 7. septembra 2017, no ďalšie až 16. mája 2019 (po 1,5 roku). Po sťažovateľovej urgencii zo septembra 2019 sa uskutočnilo pojednávanie 11. decembra 2019. Na opätovnú urgenciu z novembra 2020 nebol Okresným súdom Košice II (ďalej len „okresný súd“) o stave konania informovaný. Po viac ako 5 rokoch od podania návrhu dodnes nie je vo veci meritórne rozhodnuté.

3. Dĺžku súdneho konania považuje sťažovateľ vzhľadom na priemernú dĺžku občianskoprávných konaní za neprimeranú. Dodnes je v právnej neistote týkajúcej sa svojho bývania. Okresnému súdu v rozhodnutí nebránila žiadna zásadná prekážka. Sťažovateľ vždy súdu poskytoval súčinnosť a neprispel k neprimeranej dĺžke konania. Vec navyše nie je podľa sťažovateľa až tak skutkovo, právne či procesne zložitá, umelo sa predlžuje odročovaním pojednávaní, posledné sa konalo v roku 2019. Primerané finančné zadosťučinenie v požadovanej výške si vyčíslil vzhľadom na hodnotu nehnuteľností približne vo výške 100 000 eur.

4. Ústavná sťažnosť sťažovateľa bola prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 130/2021 z 9. marca 2021.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľa

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

5. Okresný súd vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti uviedol chronológiu vo veci vykonaných úkonov, z ktorej podľa neho vyplýva, že k dlhším obdobiam nečinnosti nedošlo. Obdobie nečinnosti od mája až do decembra 2019 vyvolala zmena zákonnej sudkyne a potreba oboznámiť sa s vecou. K odročeniám pojednávaní došlo z objektívnych dôvodov, predovšetkým u sporových strán (v rokoch 2016 a 2017 na žiadosť právnych zástupcov žalovaných, v roku 2018 pre procesný návrh sťažovateľa). V decembri 2019 nebolo akceptované ospravedlnenie advokáta žalovanej. V roku 2020 bolo pojednávanie odročené pre pandemickú situáciu. Okresný súd poukázal na opakované procesné návrhy sťažovateľa (na pristúpenie subjektov do konania), ktoré ovplyvnili dĺžku konania, jedenkrát aj odročenie pojednávania (január 2018). Poukázal aj na sťažovateľom navrhnuté znalecké dokazovanie, ktoré si vyžiadalo značný čas, na opakované urgovanie znaleckej organizácie i uloženie poriadkovej pokuty. Za zjavne nepomernú označil urgenciu sťažovateľa z novembra 2020, keď súd vyčkával na doručenie znaleckého posudku s výhľadom nariadenia pojednávania. Upriamil pozornosť aj na obmedzenia spojené s nariadovaním pojednávaní pri pandemickej situácii. Pre prípad vyhovenia ústavnej sťažnosti označil okresný súd výšku vyčísleného finančného zadosťučinenia za neprimerane vysokú pri zohľadnení rozhodovacej praxe ústavného súdu. Napokon podrobne opísal štatistický obraz o podmienkach výkonu súdnictva na súde od roku 2010 do súčasnosti.

II.2. Replika sťažovateľa:

6. Sťažovateľ v replike uviedol, že stanovisko okresného súdu nevyklučuje dôvodnosť ústavnej sťažnosti, hoci príčinu súd nevidí vo svojej činnosti. Personálnu poddimenzovanosť súdu sťažovateľ nevyklučil, avšak v jej dôsledku nemôže byť zaťažovaný on ako strana sporu. Svoju ústavnú sťažnosť riadne odôvodnil, sú podľa neho splnené podmienky na vyhovenie jej. Trvanie takéhoto druhu sporu už takmer 6 rokov bez právoplatného rozhodnutia vo veci podľa neho nie je prípustné. Dodnes je v právnej neistote týkajúcej sa svojho bývania. Sťažovateľ popri okresným súdom priznanom období nečinnosti upriamil pozornosť aj na neúmerne dlhé doby, na ktoré boli odročené pojednávania (3, 4 a 6 mesiacov, raz aj na neurčito). Svoje procesné návrhy na pristúpenie ďalších subjektov do konania označil za nevyhnutné z dôvodu vzniknutých skutkových okolností (prevod nehnuteľnosti, postoj žalovanej v 3. rade k žalobe). Prieťahy zapríčinilo podľa neho vyše rok trvajúce vyhotovenie znaleckého posudku napriek oveľa kratšej sudcovskej lehote a urgenciám. Sťažovateľ si uplatnil náhradu trov konania v celkovej výške 604,78 eur za 3 úkony právnej služby.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

7. Podstata námietok sťažovateľa v súvislosti s namietaným porušením označených práv je založená na jeho tvrdení o nečinnosti okresného súdu, ktorý po uplynutí viac ako piatich rokov od podania žaloby právoplatne nerozhodol vo veci samej.

8. Pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach, v ktorých sa namieta porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v zmysle ktorej je účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04).

9. Súdne konanie je potrebné viesť rýchlo, účelne a bez prieťahov. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v každom súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (I. ÚS 96/2019).

10. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prieťahov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prieťahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb.

11. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prieťahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd), ústavný súd v súlade s doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje v rámci okolností konkrétneho prípadu tri základné kritériá, ktorými sú (1) právna a faktická zložitnosť veci, o ktorej

súd rozhoduje, (2) správanie účastníka súdneho konania a (3) postup samotného súdu. V rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

12. Sťažovateľ netvrdí, že vec vykazuje znaky zložitosti, nevylučuje však určitú zložitosť veci. Potvrdzuje to aj jeho procesný návrh na vykonanie znaleckého dokazovania, ktorý okresný súd akceptoval. V sporoch, ktoré si na vyriešenie objektívne vyžadujú vykonanie znaleckého dokazovania, možno rozumne dospieť k záveru o ich skutkovej zložitosti. Následne je však potrebné hodnotiť aj vplyv tejto skutočnosti na plynulosť konania. Vo vzťahu k prvému kritériu ústavný súd, vychádzajúc z postupu okresného súdu v napadnutom konaní, konštatuje, že faktická náročnosť bola len čiastočnou príčinou doterajšej dĺžky konania. Zadanie a vypracovanie znaleckého posudku je spojené s poskytnutím nevyhnutného časového rámca, primeranosť ktorého sa posudzuje podľa okolností konkrétnej veci. Presným rozsahom dopadu znaleckého dokazovania sa venuje ústavný súd v rámci posudzovania postupu okresného súdu. Právna zložitosť veci nebola tvrdená účastníkmi ani zistená ústavným súdom, keďže ide o štandardnú agendu súdov prvej inštancie, ktorá je dostatočne poznaná (judikatúra, rozборы), preto tieto veci nemožno posudzovať spravidla ako právne zložité (obdobne I. ÚS 568/2012), hoci skutková zložitosť sa nedá v týchto veciach úplne vylúčiť.

13. Pokiaľ ide o kritérium správania sťažovateľa, ústavný súd nezistil, že by sa sťažovateľ pričínil o predĺženie napadnutého konania, aj keď podal návrh na vykonanie znaleckého dokazovania a trikrát podal návrh na pristúpenie subjektov do sporu, čo si v jednom prípade vyžiadalo odročenie nariadeného pojednávania. Námietky okresného súdu sú nedôvodné v rozsahu, v akom takéto využitie procesných oprávnení sťažovateľa dávajú všeobecne do súvislosti s predĺžením napadnutého konania. Rozhodnutie o podaných procesných návrhoch je totiž úlohou súdu, ktorú si má v primeranej lehote splniť vyriešením procesných otázok a pristúpením k vecnému prejednávaniu sporu. Tento primerane potrebný čas nemožno klásť za vinu súdu a považuje sa za predĺženie sporu spôsobené objektívnymi dôvodmi.

14. V súvislosti s hodnotením samotného postupu okresného súdu ako tretieho kritéria ústavný súd vychádzal z prehľadu úkonov, ktoré poskytol okresný súd, proti ktorému sťažovateľ vzniesol dodatočné námietky (o celkovej dĺžke, o kratšom období úplnej nečinnosti 6 mesiacov v roku 2019, o rozstupoch medzi nariadovanými pojednávaniami, o trvaní znaleckého dokazovania). Už samotný prehľad okresného súdu potvrdzuje dôvodnosť dodatočných námietok sťažovateľa o priebehu konania. Ústavný súd z prehľadu preto z neho vychádzal ako z nespornej skutočnosti bez potreby bližšieho reprodukovania úkonov a oboznamovania sa s obsahom spisu.

15. Za dôvodnú považuje ústavný súd námietku sťažovateľa, že okresný súd konzistentne nariad'oval pojednávania v pomerne dlhých časových odstupoch, hoci na to nebol vždy rozumný dôvod (dvakrát došlo k odročeniu len z dôvodu potreby prípravy žalovaných, ktorí poverili advokáta zastupovaním tesne pred pojednávaním). V súhrne sa tento postup, hoci sám osebe formálne svedčí o starostlivosti a obozretnosti, nepriaznivo prejavil na celkovej dĺžke konania. Žiada sa dodať, že okresný súd po zmene zákonného sudcu nariad'oval pojednávanie s kratšími odstupmi (v októbri 2019 na december) bez toho, aby to viedlo následne k zrušeniu pojednávania pre nedostatok času na prípravu. Aj z tohto dôvodu postup okresného súdu pred prvou zmenou sudcu nemožno považovať za efektívny na odstránenie právnej neistoty sťažovateľa. Prvé

pojednávane vo veci sa uskutočnilo v apríli 2017 (po 1 roku 4 mesiacoch), ďalšie v septembri 2017, v októbri 2018, v máji 2019 a naposledy v decembri 2019. Ak až po piatich pojednaniach okresný súd dospel k záveru o potrebe vykonať znalecké dokazovanie, to ústavný súd nepovažuje za efektívny postup, pretože návrh na dokazovanie bol prvýkrát prednesený ešte v decembri 2017.

16. Okresný súd mohol a mal prísnejšie a razantnejšie pristupovať k dodržiavaniu lehoty na predloženie vypracovaného znaleckého posudku a efektívnejšie využiť dostupné procesné nástroje vrátane poriadkového opatrenia. Celé obdobie po uplynutí lehoty na vypracovanie posudku však nemožno automaticky pričítať ako zbytočné prietahy, pretože spočiatku okresný súd urgoval predloženie posudku. Napriek tomu nedôslednosťou prístupu a vyčkávaním s prijatím dostupných opatrení v rozsahu najmenej 3 mesiacov vznikla jeho zodpovednosť za predĺženie sporu.

17. Významným ukazovateľom doterajšieho postupu súdu je, že po 5 rokoch a 5 mesiacoch od podania žaloby nebolo vo veci rozhodnuté. Postup okresného súdu v napadnutom konaní tak možno podľa ústavného súdu považovať za taký, ktorý nespĺňa požiadavky vyplývajúce z čl. 48 ods. 2 ústavy. Ani prípadná zložitost' veci nemôže odôvodniť doterajšiu dĺžku napadnutého konania.

18. Vo vzťahu k argumentácii okresného súdu o objektívnych okolnostiach týkajúcich sa okresného súdu a spôsobujúcich nemožnosť konať plynulo ústavný súd uvádza, že v podobných súvislostiach už viackrát vyslovil (pozri napr. I. ÚS 23/03), že nedostatočné personálne obsadenie súdu a nadmerné množstvo vecí, v ktorých sa musí zabezpečiť súdne konanie, by mohli len dočasne ospravedlniť vzniknuté prietahy, a to len v tom prípade, ak sa na ten účel prijali včas adekvátne opatrenia. Ústava v čl. 48 ods. 2 zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí, a teda vykonanie spravodlivosti bez zbytočných prietahov. I keď nie všetky nástroje na vyriešenie tzv. objektívnych okolností sa nachádzajú v dispozičnej sfére vedenia súdu či konajúceho sudcu, nemožno systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti pripisovať na ťarchu strán konania a mieru ochrany ich základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy oslabiť poukázaním na dlhodobu obmedzenú personálne kapacity príslušných súdov (pozri napr. I. ÚS 119/03).

19. Okrem uvedeného ústavný súd poukazuje na to, že pri rozhodovaní, či bolo porušené právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, posudzuje postup súdu, a nie to, či toto právo bolo porušené činnosťou (nečinnosťou) alebo postupom konkrétneho sudcu vybavujúceho danú vec. Aj za konanie konkrétneho sudcu nesie v konečnom dôsledku zodpovednosť príslušný súd ako orgán verejnej moci, ktorého povinnosťou bolo poskytnúť účastníkovi (stranám) konania účinnú súdnu ochranu.

20. Ústavný súd vzal pri posudzovaní postupu okresného súdu do úvahy aj všeobecne známu skutočnosť, že mimoriadne opatrenia proti šíreniu ochorenia COVID-19 ovplyvnili aj riadnu činnosť všeobecných súdov v priebehu prevažnej časti roku 2020. Obdobie nečinnosti okresného súdu vo veci sťažovateľa sa vzťahovalo hlavne na obdobie predchádzajúce tejto mimoriadnej situácii a v súčasnosti sa priamo dotýka možnosti uskutočnenia ďalšieho pojednania.

21. Ústavný súd dospel na základe uvedeného k záveru, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (bod 1 výroku tohto nálezu).

IV.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

22. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

23. Ústavný súd v nadväznosti na svoje zistenia prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prietáhov (bod 2 výroku tohto nálezu).

24. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

25. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, v ústavnej sťažnosti uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

26. Sťažovateľ sa v ústavnej sťažnosti domáha priznania finančného zadosťučinenia v sume 10 000 eur, čo vo vzťahu k nároku odôvodňuje len všeobecným odkazom „na základe uvedeného“ (v bezprostredne predchádzajúcej vete argumentoval zvyšujúcou sa právnou neistotou v otázke bývania kvôli predlžovaniu sporu, ako aj svojimi väzbami k nehnuteľnosti) a vo vzťahu k výške argumentoval odkazom na približnú hodnotu nehnuteľností vo výške 100 000 eur.

27. Odôvodnenie výšky (rozsahu) požadovaného zadosťučinenia vecne nesúvisí s dôvodmi, ktoré uviedol sťažovateľ na odôvodnenie priznania (nároku) primeraného zadosťučinenia (vzniknutá právna neistota a väzby sťažovateľa k nehnuteľnosti). Hodnota nehnuteľností vyjadrená peňažnou sumou ako skutočnosť odlišná od osoby sťažovateľa a jeho postoja k napadnutému konaniu poznačenému porušením jeho ústavného práva nevstupuje do úvah o primeranosti výšky požadovaného zadosťučinenia vzniknutej nemajetkovej ujmy. Sťažovateľ mal bližšie uviesť konkrétne a jeho osobe vlastné dôvody, ktoré podľa neho odôvodňujú priznanie navrhovanej výšky zadosťučinenia, ako napr. vzniknuté ťažkosti v dôsledku porušenia práva alebo slobody, faktickú alebo právnu nemožnosť obnovenia pôvodného stavu, pocit jeho krivdy, psychické problémy. Ústavný súd konštantne prihliada na to, že cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je zmiernenie nemajetkovej ujmy, nie prípadná náhrada škody (porov. napr. II. ÚS 67/03).

28. Len konštatovanie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov nie je v tomto prípade dostatočným zadosťučinením pre sťažovateľa. Keďže sa sťažovateľ petitom ústavnej sťažnosti domáhal sumy zjavne vymykajúcej sa rozumnému pomeru zohľadňujúcemu okolnosti prípadu na jednej strane a špecifiká osoby sťažovateľa na strane druhej („primeranosti“), ústavný súd po zohľadnení pocitov právnej neistoty spôsobenej postupom okresného súdu a judikatúry (napr. II. ÚS 190/2020, III. ÚS 597/2017, III. ÚS 335/2016, I. ÚS 121/2018, III. ÚS 301/2016) priznal sťažovateľovi sumu 1 500 eur ako primerané finančné zadosťučinenie podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde (bod 3 výroku tohto rozhodnutia). Vo zvyšnej časti návrhu na priznanie finančného zadosťučinenia ústavný súd nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu).

V.
Trovy konania

29. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 576,15 eur. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 11 ods. 3, § 13 ods. 2). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2021 je v sume 181,18 eur a hodnota režijného paušálu je v sume 10,87 eur. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu, vyjadrenie k stanovisku okresného súdu), čo predstavuje výslednú sumu (bod 4 výroku tohto nálezu). Vo zvyšnej časti návrhu na priznanie nároku na náhradu trov konania ústavný súd nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu), pretože vychádzal z nesprávneho určenia hodnoty veci.

30. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. apríla 2021

Libor DUEA
predseda senátu